

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

מוסיפין מחול על קודש

(ט' א') ודמוסיפין מחול על קודש, מנלן?

דתניא: "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת" בְּחָרִישׁ וּבְקִצִיר תִּשְׁבֹּת" רבי עקיבא אומר: אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית,¹ שהרי כבר נאמר "שֶׁדָּךְ לֹא תִזְרַע" וגו'. אלא חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית (שלא יחרוש שדה אילן ערב שביעית חריש שיועיל לשביעית), וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית (כגון תבואה שהביאה שליש בשביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית).

רבי ישמעאל אומר: (דיבר הכתוב לעניין שבת) מה חריש רשות (אין לך חריש של מצוה²), אף קציר רשות. יצא קציר העומר שהוא מצוה.³

ורבי ישמעאל, מוסיפין מחול על קדש מנא ליה?

נפקא ליה **מדתניא:** "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתַשְׁעָה"⁴, יכול בתשעה? תלמוד לומר "בְּעֶרְבֹךָ". אי בערב יכול משתחשך? תלמוד לומר "בְּתַשְׁעָה". הא כיצד? מתחיל ומתענה מבעוד יום. מלמד שמוסיפין מחול על קדש. אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין? תלמוד לומר "מְעֶרְבֵךְ עַד עֶרְבֹךָ". אין לי אלא יום הכפורים, שבתות מנין? תלמוד לומר "תִּשְׁבֹּתוּ". ימים טובים מנין? תלמוד לומר "שִׁבְתְּכֶם". הא כיצד? כל מקום שיש בו שבות, מוסיפין מחול על קודש.

ורבי עקיבא, האי "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתַשְׁעָה", מאי עביד ליה?

מבעי ליה לכדתני חייא בר רב מדפתי. **דתני** חייא בר רב מדפתי: "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתַשְׁעָה", וכי בתשעה מתענין? והלא בעשירי מתענין! אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי.

שיטות הראשונים

הוספה מחול על הקודש בשבתות וימים טובים: דעת רוב הראשונים, שגם לרבי עקיבא למדים תוספת מחול על הקודש בשבתות וימים טובים, מעינוי דיום הכיפורים. **והרמב"ם** לא הזכיר תוספת בשביתה, אלא בעינוי יום הכיפורים. ונראה שלדעתו אין דין תוספת כלל, גם לא מדרבנן. וכן השמיטה **הטור**. **והשו"ע** כתב בשם יש אומרים, שצריך להוסיף בשבת מחול על הקודש.⁵

¹ דעל כרחך אף על גב דרישא דקרא בשבת קאי דכתיב 'ששת ימים תעבוד', סיפיה אשביעית קאי; דאי אשבת, חריש וקציר הוא דאסור שאר מלאכות מי שרו? רש"י.

² ואפילו לזרוע לצורך עומר ושתי הלחם, שהרי אם מצא חרוש, אינו חורש, ואני אוסרו לך בשבת. רש"י.

³ שאפילו מצא קצור, מצוה לקצור. ויש לך ללמוד מכאן שדוחה את השבת. רש"י.

⁴ ויקרא, פר' אמור, כג.לב.

⁵ או"ח רסא.ב. **וכתב הגר"א** שהשו"ע כתב בלשון יש אומרים, לפי שהרמב"ם לא כתב תוספת אלא בעינוי יום הכיפורים. אבל בשביתה לא כתב שום תוספת. והביא מקורות נוספים לכך שאין דין תוספת שבת. וכתב: וכן משמע בספ"ב דשבת, דקאמר 'עם חשיכה אין,

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רסא)

ב. יש אומרים שצריך להוסיף מחל על הקדש...

מצוות היובל שהן לעיכובא

(ט' ב') תנו רבנן: "יובל הוא", (שם יובל עליו, לעניין איסור קרקע) אע"פ שלא שמטו (להחזיר קרקעות שקנו זה מזה), ואע"פ שלא תקעו (בשופר ביוה"כ). יכול אע"פ שלא שילחו (עבדים עבריים לחירות)? תלמוד לומר "הוא": דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: "יובל הוא", אע"פ שלא שמטו, אע"פ שלא שילחו. יכול אע"פ שלא תקעו? תלמוד לומר "הוא".

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי יהודה ורבי יוסי. אבל חכמים אומרים: שלושתן (תקיעת שופר, שילוח עבדים, והחזרת שדות אחוזה) מעכבות בו.

(ומקשה) והכתיב "יובל" (ומשמע לרבות)!

(ומתיר) ההוא, דאפילו בחוצה לארץ (נוהגת מצות שילוח עבדים).

(ומקשה) והכתיב "וקראתם דרור" (בארץ)?

(ומתיר) ההוא, בזמן שנוהג "דרור" (שילוח עבדים) בארץ (ביובל), נוהג (גם) בחוצה לארץ. בזמן שאינו נוהג בארץ, אינו נוהג בחוצה לארץ.

שיטות הראשונים

דברים המעכבים יובל: פסק הרמב"ם כדעת חכמים, "ש'לשה דברים מעכבין ביובל: תקיעה, ושלוח עבדים, והחזרת שדות לבעליהן, וזו היא השמטת קרקע."⁶

פסק חשיכה לא! ואם איתא, הרי תוספת שבת קדים. ותוספות פ"ק דראש השנה (ט' א') דחיק משום דתוספת לית לה שיעורא. וכבר כתב הרא"ש (ברכות ד, ס' ו') דעל כרחך יש שיעור... וכן עיקר. אבל ודאי מצוה להוסיף, וזהו תקיעות שהיו (תוקעים בערב שבת). עכ"ל. ולעניין תוספת שבת אם כפה או גם בלב, המשנ"ב (ס"ק כא) כתב, היינו ע"י דיבור שהוא מקבלו עליו לשם תוספת שבת, או ע"י אמירת ברכו. והרמ"א פסק (הל' תשעה באב, תקנ"ג; הל' יוה"כ, תר"ח) שאם קיבל בלב תוספת, לא הוי קבלה. וכתב המשנ"ב (תקנ"ג, ס"ק ב) דהב"ח כתב דהוי קבלה, וכן הסכים הגר"א בביאורו.

מקורות: רי"ף (יומא, ב ב בדפיו). רא"ש (ברכות ד, ו; יומא ת, ח). רי"צ גיאת (ספר מאה שערים, הל' יוה"כ, ד"ה ומוסיפין). רא"ם (יראים, סוסי"ר עד). רמב"ן (ספר תוה"א, שער האבל, עניין אבילות ישנה). תוספות (ברכות כ"ז ב', ד"ה רב צלי). רא"ה וריטב"א (ברכות כ"ז ב'). תלמידי רבינו יונה (ברכות יח ב ברי"ף, ד"ה רב צלי). ר"ן (יומא פ"א ב', ושבת ל"ה ב'). סמ"ג (עשין לב).

⁶ אם עשית דברים הללו, היא יובל. ואם לאו, אינו יובל. רש"י.

⁷ וכתב ב'דרך אמונה' (ס"ק עא), שאם לא עשו אחד מג' דברים אלו, אין דין יובל, ומותר בחרישה וזריעה ואין הפירות הפקר, ולא קדושת שביעית. ומכל מקום שנת היובל אינו מן המנין, ויש להסתפק איזה מעשר יעשרו בו. וכתב עוד (ס"ק עד), ואם היה אחד שקיים הג' דברים, סגי (חוץ מתקיעת שופר שצריך דוקא בית דין). ויש להסתפק אם יש הרבה עבדים או שדות, ורובן אין משלחין, אם אזלינן בתר רובא, או גם בכי האי גוונא סגי באחד שמקיים (ודעת החזו"א שתלוי ברובן). ועיי"ש. מקורות: רמב"ם (הל' שמיטה ויובל יג).